
TITULACIÓ: LLICENCIATURA EN DRET

PLA D'ESTUDIS: 1992

ASSIGNATURA: DRET CANÒNIC (Codi 3907)

PROFESSOR/A: JOSEP M. MARTINELL GISPert-SAUCH / M. TERESA ARECES PIÑOL

**CURS: 4t
QUADRIMESTRE: 2n**

CRÈDITS: 4,5

**TIPUS: OPTATIVA /
LLIURE ELECCIÓ**

---

1. OBJECTIUS

1. Donar a conèixer i aprofundir en el Dret matrimonial canònic substantiu i processal.
2. Donar a conèixer l'origen i l'evolució de la institució matrimonial canònica.
3. Estudiar la capacitat de les parts en el moment de la prestació del consentiment matrimonial canònic i en concret analitzar els impediments matrimonials canònics.
4. Estudiar i analitzar el consentiment matrimonial canònic i les possibles perturbacions psíquiques que poden derivar en la nul·litat del vincle matrimonial.
5. Analitzar i estudiar la simulació del consentiment matrimonial, l'error en el consentiment matrimonial, la por en la prestació del consentiment i el consentiment condicionat.
6. Estudiar i analitzar la importància de la forma jurídica en la celebració del matrimoni i les actuacions formals posteriors.
7. Estudiar i analitzar las situacions crítiques i finals del matrimoni: la nul·litat matrimonial, la convalidació, la separació conjugal i la dissolució del vincle.
8. Estudiar i analitzar els processos matrimonials canònics: el procés ordinari de nul·litat del matrimoni, el procés documental de nul·litat, i el procés de dissolució del vincle matrimonial, en particular, el procés de dissolució del matrimoni no consumat.
9. Fer palesa la influència del Dret canònic en diverses institucions de Dret matrimonial i de família del dret civil espanyol i de Catalunya.

2. CONTINGUTS o METODOLOGIA

TEMA 1: El matrimoni canònic
TEMA 2: La preparació del matrimoni canònic
TEMA 3: Impediments i incapacitat
TEMA 4: Impediments matrimonials canònics
TEMA 5: El consentiment matrimonial
TEMA 6: La capacitat psíquica
TEMA 7: El consentiment simulat
TEMA 8: L'error en el consentiment matrimonial
TEMA 9: La violència i la por
TEMA 10: El consentiment condicionat
TEMA 11: La forma jurídica
TEMA 12: Nul·litat de matrimoni i convalidació
TEMA 13: La separació conjugal
TEMA 14: La dissolució del matrimoni canònic
TEMA 15: Els processos matrimonials canònics

3. PROGRAMA

I. INTRODUCCIÓ

TEMA 1: EL MATRIMONI CANÒNIC

- I. Noció.
- II. Matrimoni "in fieri" i matrimoni "in facto esse"
- III. Les finalitats del matrimoni
- IV. Les propietats essencials del matrimoni
- V. La tutela jurídica del matrimoni
  1. El "ius connubii"
  2. El "favor iuris"
  3. Altres presumpcions
  4. Protecció jurisdiccional i processal

TEMA 2: LA PREPARACIÓ DEL MATRIMONI CANÒNIC

- I. Introducció
- II. La promesa de matrimoni: noció i naturalesa jurídica
- III. L'expedient matrimonial canònic

II. CAPACITAT DE LES PARTS: IMPEDIMENTS

TEMA 3: IMPEDIMENTS I CAPACITAT

- I. El "ius connubii"
- II. Nocions del concepte "capacitat"
- III. Els impediments matrimonials en general
  1. Noció i naturalesa jurídica
  2. Classificació
  3. Règim jurídic: establiment, cessació i dispensa

TEMA 4: ELS IMPEDIMENTS MATRIMONIALS

- I. Impediments per incapacitat física
  1. Fonament
  2. Impediment d'edat
  3. Impediment d'impotència
- II. Impediments per incompatibilitat jurídica
  1. Fonament
  2. Impediment de vincle o lligam
  3. Impediment de ordre sagrat i de professió religiosa
  4. Impediment de disparitat de culte
- III. Impediments per raó de delictes
  1. Fonament
  2. Impediment de rapte
  3. Impediment de crim
- IV. Impediments de parentiu
  1. Fonament
  2. Impediment de consanguinitat
  3. Impediment d'afinitat
  4. Impediment de pública honestedat
  5. Impediment de parentiu legal

III. EL CONSENTIMENT MATRIMONIAL

TEMA 5: EL CONSENTIMENT MATRIMONIAL

- I. El consentiment en el matrimoni canònic
- II. Requisits del consentiment
- III. La funció del consentiment matrimonial
- IV. La manifestació del consentiment matrimonial
- V. Sistematització de les anomalies consensuals

TEMA 6: LA CAPACITAT PSÍQUICA

- I. Pressupostos psíquics del consentiment: i capacitat psíquica consensual
- II. Pertorbacions psíquiques i criteris de valoració
- III. Capítols legals de nul·litat
  1. Manca de suficient ús de raó
    - a) Concepte
    - b) Aplicació jurisprudència i supòsits pràctics més freqüents
  2. Defecte greu de discreció de judici
    - a) Concepte
    - b) Aplicació jurisprudència i supòsits pràctics més freqüents
    - c) L'anomenada "falta de llibertat interna"
  3. Impossibilitat d'assumir les obligacions essencials del matrimoni
    - a) Concepte
    - b) Evolució jurisprudència en la matèria i supòsits pràctics més freqüents

TEMA 7: EL CONSENTIMENT SIMULAT

- I. Noció i classes
- II. Elements de la simulació
- III. La simulació absoluta
  1. Concepte
  2. Instrumentalització del matrimoni
  3. La "causa simulandi"
  4. L'acte positiu de la voluntat excoent
  5. Supòsits pràctics més freqüents
- IV. La simulació relativa
  1. Concepte general
  2. Exclusió de la indissolubilitat
    - a) Objecte de l'exclusió: indissolubilitat, perpetuïtat i "bonum sacramenti"
    - b) Acte positiu de la voluntat excoent
    - c) La "causa simulandi"
    - d) Supòsits pràctics més freqüents
  3. Exclusió de la unitat.
    - a) Objecte de l'exclusió: unitat i "bonum fidei"
    - b) Acte positiu de la voluntat excoent
    - c) La "causa simulandi"
    - d) Supòsits pràctics més freqüents
  4. Exclusió del "bonum prolis"
    - a) Objecte de l'exclusió: generació, recepció i educació dels fills
    - b) Exclusió perpètua i exclusió temporal
    - c) L'acte positiu de la voluntat excoent
    - d) La "causa simulandi"
    - e) Supòsits pràctics més freqüents
  5. Altres supòsits d'exclusió parcial
    - a) Caràcter obert dels supòsits d'exclusió parcial
    - b) L'exclusió del caràcter sacramental
    - c) L'exclusió del bé dels cònjuges
    - d) L'exclusió de la comunió de vida
- V. Concurrència de diverses simulacions i plantejaments processals

TEMA 8: L'ERROR EN EL CONSENTIMENT MATRIMONIAL

- I. L'error com carència del consentiment
  1. L'error en la identitat de la persona
    - a) Concepte
    - b) Error en la identitat personal i "error redundans"
  2. L'error envers de la identitat del negoci matrimonial
    - a) Concepte
    - b) Error i ignorància

- II. L'error vici
  - 1. Concepte
  - 2. L'error en las qualitats de la persona
    - a) La irrellevància com principi general
    - b) Excepcions:
      - Primera. Error sobre qualitats especialment volgudes
      - Segona. Error sobre qualitat dolosament causat
- III. L'error envers les propietats del matrimoni
- IV. Supòsits pràctics més freqüents

TEMA 9: LA VIOLÈNCIA I LA POR

- I. La violència física i la manca de consentiment
  - 1. Concepte
  - 2. Supòsits assimilats
- II. La por i el vici de la voluntat
  - 1. Concepte
  - 2. Requisits legals
    - a) Concepte i interpretació integradora
    - b) Exterioritat. La relació amb la "falta de llibertat interna"
    - c) Gravetat: criteris de valoració objectiva, relativa i subjectiva
    - d) Indeclinabilitat
    - e) La superació del requisit de la "injustícia"
  - 3. La por reverencial
    - a) Concepte i autonomia doctrinal
    - b) La por reverencial simple
    - c) La por reverencial qualificada i els requisits legals de la por
- III. Supòsits pràctics més freqüents

TEMA 10: EL CONSENTIMENT CONDICIONAT

- I. Elements accidentals del consentiment. Condició i figures afins
- II. Plantejament legal
- III. La condició de futur
  - 1. Concepte
  - 2. La nul·litat de matrimoni i el seu fonament
- IV. La condició o reserva de fet passat i present
  - 1. Concepte
  - 2. El fet sobre el que recau la "condició"
  - 3. La incertesa subjectiva
  - 4. Requisit de licitud
  - 5. Conseqüències jurídiques de la "condició"
- V. Supòsits pràctics més freqüents

IV. LA FORMA JURÍDICA

TEMA 11: LA FORMA JURÍDICA

- I. La forma d'emissió i la forma de recepció
- II. Evolució històrica
- III. Funcions i significat substancial de la forma
- IV. Forma ordinària
  - 1. Testimoni qualificat
    - a) Intervenció
    - b) Competència
    - c) Delegació
    - d) Suplència de jurisdicció i suplència de la facultat d'assistir com testimoni qualificat
  - 2. Testimonis comuns: intervenció i requisits de capacitat
- V. Forma extraordinària: supòsits i requisits
- VI. Modalitats especials
  - 1. Matrimoni celebrat per procurador
  - 2. Matrimoni secret
  - 3. Matrimoni amb intèrpret
- VII. La dispensa de la forma canònica amb especial referència als matrimonis mixtes
- VIII. Actuacions formals posteriors al matrimoni

V.- SITUACIONS CRÍTiques I FINALS

TEMA 12: NUL·LITAT DE MATRIMONI I CONVALIDACIÓ

- I. La declaració de nul·litat de matrimoni
  - 1. Concepte
  - 2. Funcions
- II. La convalidació del matrimoni
  - 1. Concepte general
  - 2. Convalidació simple
    - a) Requisits
    - b) Efectes
  - 3. "Sanatio in radice"
    - a) Requisits
    - b) Efectes

TEMA 13: LA SEPARACIÓ CONJUGAL

- I. El deure de cohabitació
- II. La separació conjugal
- III. La separació perpetua
- IV. La separació temporal
- V. La separació judicial i administrativa
- VI. La separació de fet, unilateral i convinguda
- VII. La restauració de la vida conjugal
- VIII. Competència de la jurisdicció civil en las causes de separació

TEMA 14: LA DISSOLUCIÓ DEL MATRIMONI CANÒNIC

- I. El principi de indissolubilitat del matrimoni
- II. Excepcions al principi de indissolubilitat
- III. La dissolució por mort
- IV. La dissolució del matrimoni no consumat
- V. La dissolució del matrimoni a favor de la fe
- VI. El privilegi paulí
- VII. El privilegi petrí

VI. PROCESSOS MATRIMONIALS CANÒNICS

TEMA 15: PROCESSOS MATRIMONIALS

- I. Quadre sistemàtic
- II. El procés ordinari de nul·litat del matrimoni
  - 1. La jurisdicció eclesiàstica en l'ordre processal
  - 2. Els òrgans judicials. L'organització judicial canònica
  - 3. La competència
  - 4. Les parts
  - 5. Procuradors i advocats
  - 6. La demanda
  - 7. Examen de la demanda pel jutge
  - 8. Citació del demandat
  - 9. Contestació de la demanda i fixació dels dubtes
  - 10. Manca de part
  - 11. La prova: regles generals
  - 12. Els mitjans de prova
  - 13. Els tràmits successius fins la sentència
  - 14. Las causes incidentals
  - 15. La sentència
  - 16. La doble conformitat
  - 17. L'apel·lació
  - 18. El Recurs de revisió
  - 19. La querella de nul·litat
- III. El procés documental de nul·litat
- IV. El procés de declaració de mort presumpta
- V. El procés de dissolució del vincle matrimonial: el procés de dissolució del matrimoni no consumat

4. MATERIALS DE L'ASSIGNATURA

- Legislació: Codi de Dret Canònic i legislació complementària.
- És previst de fer sessions pràctiques amb diverses sentències i supòsits de fet. La resolució dels supòsits de fet i de les sentències amb el qüestionari corresponent seran lliurats la setmana anterior a la seva resolució. A més, seran comentades diverses sentències que fan referència al dret matrimonial canònic i es resoldrà un cas complet d'un procés ordinari de nul·litat matrimonial. La participació i les intervencions per part dels alumnes a les classes inclòs les teòriques són molt importants ja que les classes són fonamentalment molt participatives i interactives.

5. BIBLIOGRAFIA

- LÓPEZ-ALARCÓN, M / NAVARRO-VALLS, R. "Curso de Derecho matrimonial canónico y concordado", Ed. Tecnos, Madrid 2001.
- FORNÉS, J. "Derecho matrimonial canónico", Ed. Tecnos, 1997.
- SOUTO PAZ, J. A. "Derecho matrimonial", Ed. Marcial Pons, 2002.
- BERNÁRDEZ CANTÓN, A. "Curso de Derecho matrimonial", Madrid, 1999.
- BERNÁRDEZ CANTON, A. "Compendio de Derecho matrimonial canónico", ed. Tecnos, 2002.
- GONZÁLEZ DEL VALLE, J. M. "Derecho matrimonial canónico según el Código de 1983", Madrid, 1999.
- REINA, V. / MARTINELL, J. M., "Curso de Derecho matrimonial", Madrid, 1995,
- VV.AA., "Derecho Eclesiástico del Estado Español", Ed. Eunsa, Navarra, 1998.
- MOLINA MELIA, A: / OLMOS, M. E., "Derecho matrimonial canónico, sustantivo y procesal", Ed. Civitas, Madrid.
- TIRAPU, D., LÓPEZ-SIDRO, A. "Curso breve de derecho matrimonial canónico. Aspectos sustantivos y procesales". Ed. Comares, Granada.

6. AVALUACIÓ

6.1. Avaluació continuada. És prevista una avaluació per curs, per tal de que l'alumne que ho desitgi pugui aprovar sense l'examen final. Els controls parcials, les pràctiques --serà necessària la seva presentació individual, per escrit i amb assistència-- i la participació a classe constituïran, sense perjudici de tenir en compte d'altres activitats, la base de l'avaluació, que permetrà alliberar la matèria totalment o, si s'escau, parcialment.

6.2. Examen final. També hi haurà examen final per aquells alumnes que no hagin optat per l'opció anterior, o per qui no hagi aprovat el curs, o per a qui desitgi millorar la nota del curs. Aquest examen serà escrit, de tota la matèria o de la no alliberada, o de la matèria que es determini en cada cas per millorar la nota del curs.

6.3. Qualificacions. La qualificació final del curs podrà ser Suspens (0-4'9), Aprovat (5-6'9), Notable (7-8'9), Excel·lent (9-10) i Matricula d'Honor. La no presentació a l'examen final suposa "No presentat".